

SIROMAŠTVO KAO IZAZOV ZA SOCIJALNI RAD U KONTEKSTU EKONOMSKE KRIZE U HRVATSKOJ

SAŽETAK

U radu je razmatran problem rastućeg siromaštva koji je producirala globalna financijska kriza u kontekstu izazova za profesiju socijalnog rada. Socijalni radnici na globalnoj razini donijeli su u ožujku 2012. godine dokument pod nazivom Globalni program za socijalni rad i socijalni razvoj kao pokušaj odgovora socijalnog rada na neke posljedice globalne ekonomske krize. Kao glavna područja djelovanja apostrofirana su sljedeća područja: promicanja socijalne i ekonomske jednakosti, promicanja dostojanstva svake osobe i različitosti među ljudima, održivog razvoja okoliša te razvoja kvalitetnih međuljudskih odnosa. Rastuće siromaštvo, kao jedan od ključnih socijalnih problema u Hrvatskoj, razmatrano je na razini sadašnjeg stanja, ali i s aspekta uloge i izazova za profesiju socijalnog rada.

Pregledni članak

Primljeno: studeni, 2012.

Prihvaćeno: veljača, 2013.

UDK 364.65-

058.34:338.124.4(497.5)

Olja Družić
Ljubotina¹

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Studijski centar socijalnog
rada

Ključne riječi:

siromaštvo, socijalni rad,
globalna ekonomska kriza,
socijalna pravda.

¹ Doc.dr.sc. Olja Družić Ljubotina, socijalna radnica, e-mail: olja_druzic@yahoo.com

UVOD

Trenutna svjetska financijska kriza dovela je do najvećeg gospodarskog usporavanja nakon Drugog svjetskog rada, što je uzrokovalo najteže gospodarske probleme na globalnoj razini u posljednjih 60 godina (Engelbrecht, 2011.). Svijet je iz dana u dan sve više suočen s ekonomskim i socijalnim problemima uzrokovanim neoliberalnim ekonomskim modelom. Raslojavanje društva, nejednakost i socijalna diferencijacija poprimaju sve veće razmjere kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini. Stopa nezaposlenosti u Europi raste, nesigurnost na tržištu rada je postala legitimna, krijući se iza eufemizma »fleksibilnost radne snage«. Neoliberalni diskurs, svojstven američkom društvu, zaživljava sve više u Europi, kojoj je takav vrijednosni orijentir do nedavno bio nesvojstven s obzirom na tradicionalnu europsku ukorijenjenost vrednota socijalnih država, kao što su socijalna kohezija, socijalno uključivanje, socijalno partnerstvo, socijalni dijalog te ljudska i socijalna prava (Zrinščak, 2008.). Profit je postao jedan od ključnih prioriteta na globalnoj razini, stavljajući čovjeka i socijalnu dimenziju u drugi plan.

Sve se to odražava na stanje u Hrvatskoj, koja se suočava s visokom stopom nezaposlenosti, jednom od najviših stopa rizika od siromaštva unutar zemalja članica EU-a, vrlo niskom razinom zaštite prava radnika, ogromnim kreditnim zaduženjima građana, što dovodi do subjektivnog osjećaja nesigurnosti, straha za egzistenciju pojedinaca i obitelji, rezignacije i dubokog nezadovoljstva ljudi. U članku 3. Ustava Republike Hrvatske kao neke od »najviših vrednota ustavnog poretka« izdvojene su socijalna pravda, jednakost i poštovanje prava čovjeka (NN, 85/2010.). Kada se osvrnemo na navedene vrijednosti za koje se opredijelila hrvatska država, postavlja se pitanje jesu li u današnjem kontekstu one dovedene u pitanje i do koje razine su ugrožena neka temeljna ljudska prava upravo Ustavom zajamčena, kao što je, primjerice, pravo na rad. Iz načela socijalne pravde proizlaze načela humanosti, jednakosti, solidarnosti i univerzalnosti (Ravnić, 1996.). S druge pak strane, neoliberalni ekonomski model svoju filozofiju temelji prije svega i isključivo na maksimiziranju profita i gomilanju bogatstava, bez obzira na posljedice za pojedinca, društvo ili okoliš.

Čini se da socijalna pravda u ovom trenutku gubi bitku u odnosu na neoliberalni diskurs, koji poprima sve veće razmjere, no s druge strane, sve se sve više, barem u nekim zemljama EU-a, čuje glas nezadovoljstva radnika, najugroženijih slojeva i solidarnih građana koji javno progovaraju o potrebi za uspostavljanjem nekog novog, humanijeg, pravednijeg poretka, odnosno gospodarskog modela. Postavlja se pitanje je li moguće i kako ostvariti humaniji, pravedniji i funkcionalniji ekonomski i socijalni model u današnjem svijetu, u kojem bi, pojednostavljeno rečeno, profit bio u funkciji čovjeka, a ne čovjek u funkciji profita. To je suštinsko, strukturalno i

globalno pitanje, na koje neki pokušavaju pronaći odgovore s različitih aspekata: socijalnog, ekonomskog, filozofskog, teološkog i dr. U toj lepezi odgovora, profesija socijalnog rada, kao promotor socijalne pravde i zaštite ljudskih prava, pokušava ponuditi odgovore iz svoje perspektive.

Wilson (2004.) tako problematizirajući »globalnu hegemoniju neoliberalnih vrijednosti« kao izazov socijalnom radu navodi kako je neoliberalna filozofija »anatema« ključnim vrijednostima socijalnog rada povezanim sa socijalnom pravdom. S obzirom na duboku globalnu ekonomsku i socijalnu krizu koja je dovela u pitanje ranije navedene vrijednosti, socijalni rad se prirodno nameće kao profesija koja treba ponuditi neke odgovore i proaktivno djelovati u kontekstu zaštite prava svih ugroženih kategorija.

Globalni socijalni program kao pokušaj odgovora socijalnog rada na neke posljedice globalne krize

Međunarodna federacija socijalnih radnika (IFSW)², Međunarodno udruženje škola za socijalni rad (IASSW)³ i Međunarodno vijeće za socijalnu skrb (ICSW)⁴ u ožujku 2012. objavili su dokument Globalni program za socijalni rad i socijalni razvoj (www.globalsocialagenda.org), koji se još skraćeno naziva Globalni socijalni program, navodeći kako je ovaj program nastao kao odgovor na aktualni politički, gospodarski, kulturni i društveni kontekst koji ima nejednake posljedice za globalne, nacionalne i lokalne zajednice, kao i negativan utjecaj na ljude.

U ovom dokumentu navodi se kako je proizašao kao rezultat zajedničke inicijative triju međunarodnih organizacija koje zastupaju praksu socijalnog rada, edukaciju socijalnog rada i socijalni razvoj. Sva tri međunarodna tijela osnovana su 1928. i održala su formalni savjetodavni status kroz desetljeća s Gospodarskim i socijalnim Vijećem Ujedinjenih naroda i drugim UN-ovim i srodnim agencijama.

U pripremi Globalnog programa sudjelovali su socijalni radnici, socijalni edukatori i praktičari iz područja socijalnog razvoja. Godine 2010. na zajedničkoj konferenciji u Hong Kongu Globalni program je dobio potporu oko 3 000 delegata.

² Međunarodna federacija socijalnih radnika (IFSW) je globalno udruženje nacionalnih udruga socijalnog rada koje djeluju u 90 zemalja zastupajući preko 750 000 socijalnih radnika.

³ Međunarodno udruženje škola za socijalni rad (IASSW) je međunarodna zajednica škola za socijalni rad i socijalnih edukatora koja promiče kvalitetno obrazovanje, osposobljavanje i istraživanje u teoriji i praksi socijalnog rada, administraciju socijalnih usluga i formuliranje socijalnih politika. Ovo udruženje obuhvaća 2 000 škola socijalnog rada i 500 000 studenata.

⁴ Međunarodno vijeće za socijalnu skrb (ICSW) je globalna, nevladina organizacija koja predstavlja nekoliko desetaka tisuća organizacija diljem svijeta koje su aktivno uključene u programe koji promiču socijalnu skrb, društveni razvoj i socijalnu pravdu.

U Globalnom socijalnom programu stoji sljedeće:

- cjelokupni opseg ljudskih prava dostupan je samo manjini svjetske populacije
- ekonomski sustavi su nepravедно i loše regulirani, vođeni neodgovornim tržištem, zajedno s neusklađenim međunarodnim standardima uvjeta rada i zbog nedostatka zajedničke društvene odgovornosti oštetili su zdravlje, dobrobit naroda i zajednica, uzrokujući siromaštvo i rastuću nejednakost
- kulturna različitost i pravo na samoizražavanje omogućuju zadovoljavanje intelektualno, emocionalno, moralno i duhovno postojanje naroda, ali ta prava su u opasnosti zbog aspekata globalizacije koji standardiziraju i marginaliziraju narode, s posebno štetnim posljedicama za nacionalne vrijednosti
- odnosi u zajednici nužni su za rast i napredovanje pojedinaca, no ugroženi su dominantnim ekonomskim, političkim i društvenim snagama
- zdravlje ljudi i njihova dobrobit ugroženi su nejednakošću i neodrživošću životnih prilika vezanih za klimatske promjene, zagađivače, rat, prirodne katastrofe i nasilje, pri čemu izostaju adekvatni međunarodni odgovori.

U istom dokumentu, ove organizacije socijalnih radnika navode da zagovaraju novi svjetski poredak u kojem će se zaista poštovati ljudska prava i dostojanstvo, kao i različite strukture ljudskih odnosa. U obvezama djelovanja navodi se sljedeće:

- obvezujemo se da ćemo zagovarati, podržavati i osposobiti strukture i sustave koji omogućuju ljudima da imaju moć nad vlastitim životima
- obvezujemo se da ćemo zagovarati, podržati i osposobiti strukture i sustave koji se pozitivno nose s glavnim uzorcima ugnjetavanja i nejednakosti
- obvezujemo se da ćemo u zajedništvu s ljudima koji koriste socijalne usluge te s drugima koji dijele naše ciljeve i težnje stvarati društveno pravedniji i pošteniji svijet koji ćemo s ponosom ostaviti budućim generacijama.

Kao prioriteta djelovanja Globalnog socijalnog programa u razdoblju od 2012. do 2016. godine navedena su sljedeća područja:

1. promicanje socijalne i ekonomske jednakosti
2. promicanje dostojanstva i vrijednosti svake osobe
3. promicanje održivog razvoja okoliša
4. jačanje prepoznavanja važnosti kvalitetnih međuljudskih odnosa.

U ovom dokumentu prikazana je uloga navedenih organizacija u promicanju ovih četiriju prioritetnih područja, pri čemu su za svako područje navedeni ciljevi i zahtjevi u odnosu na tri ciljne skupine: a) Ujedinjeni narodi i druge međunarodne agencije, b) zajednice i drugi partneri te c) vlastite organizacije.

Analizirajući Globalni socijalni program, nesumnjivo je njegovo jasno određenje na kojem počiva suvremeni socijalni rad, oslonjen na načela i promicanje socijalne pravde i zaštite ljudskih prava. Ovaj dokument jasno i jednoznačno ukazuje na ozbiljnost negativnih socijalnih posljedica aktualnih ekonomskih kretanja te isto tako donosi smjernice djelovanja profesije socijalnog rada koje u sebi sadrže snažnu akcijsku i vrijednosnu komponentu. S druge strane, nameće se pitanje koliko je uopće ovakav program u današnjem svjetskom, ali i lokalnom, kontekstu ostvariv, s obzirom da u sebi sadrži neke izazove suštinske prirode kao, primjerice, »promicanja globalne ekonomije usredotočene na dobrobit ljudi, koja je usmjerena da štiti i promiče socijalnu pravdu, ljudska prava i održivi razvoj«. Koliko je velik ovaj izazov, jasno je na prvi pogled s obzirom na aktualni ekonomski diskurs koji je u svojoj suštini upravo suprotan smjernicama navedenima u Globalnom socijalnom programu.

Ono što ostaje jest da se vidi na koji način će ovaj dokument, koji u sebi utjelovljuje prije svega akcijsko djelovanje, biti realiziran. Na idejnoj razini on predstavlja značajan iskorak, važan doprinos profesije socijalnog rada u određenju prema socijalnim i drugim posljedicama do kojih su dovela aktualna svjetska ekonomska kretanja, no način na koji će biti operacionaliziran i provediv u realnom kontekstu zasigurno predstavlja iznimno velik izazov.

Utjecaj ekonomske krize na siromaštvo u Hrvatskoj

Jednako kao i u mnogim zemljama svijeta, i Hrvatska se suočava s ekonomskom i socijalnom krizom unutar društva. U porastu je stopa rizika od siromaštva i broj nezaposlenih, vlada nesigurnost na tržištu rada, radnička prava u velikoj su mjeri dovedena u pitanje, među ljudima je prisutna visoka razina percepcije socijalne nepravde (Družić Ljubotina, 2009.), dolazi do pada solidarnosti i sve je snažniji proces individualizacije društva.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2011. godinu, temeljenih na konceptu relativnog siromaštva, koje uzima u obzir raspoloživ dohodak kućanstva, broj članova kućanstva i distribuciju dohotka unutar populacije, stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj iznosila je 21,1% (Državni zavod za statistiku, 2013.). To je znatno više od prosjeka EU 27 u 2011. godini gdje je stopa rizika od siromaštva iznosila 16,9%. Višu stopu od Hrvatske imaju samo Bugarska (22,3%), Rumunjska (22,2%), Španjolska (21,8%) i Grčka (21,4%). Kada uspoređujemo ove podatke s podacima iz ranijih godina, jasno je vidljivo da je došlo do povećanja stope rizika od siromaštva. Primjerice, podaci pokazuju da se stopa relativnog siromaštva u Hrvatskoj u razdoblju prije krize, od 2003. do 2008. godine, kretala između 17% i 18% (Šućur, 2012.). U razdoblju nakon toga, koje obilježava porast

globalne ekonomske krize, iz godišnjih podataka Državnog zavoda za statistiku jasno je vidljivo kako iz godine u godinu dolazi do povećanja stope rizika od siromaštva u Hrvatskoj, pri čemu je ona za 2009. godinu iznosila 18%, 2010. godine 20,6%, a 2011. se povećala na 21,1%. Neki analitičari ovaj porast 2010. godine jednim manjim dijelom pripisuju drugačijoj metodologiji u izračunu stope rizika od siromaštva koja se počela primjenjivati 2010. godine kada se podaci prikupljaju prvi put na temelju Ankete o dohotku stanovništva (ADS), a ne više na temelju Ankete o potrošnji kućanstava (APK)⁵. Unatoč tome, evidentna je činjenica da je u Hrvatskoj došlo do porasta stope rizika od siromaštva te da je u samom vrhu zemalja Europske unije s obzirom na navedenu stopu.

Rezove od strane vladajućih struktura koji pokušavaju pronaći izlaz iz duboke ekonomske i socijalne krize najviše su osjetili najranjiviji slojevi društva, ali sve više i tzv. srednji sloj. Pojava »novih siromašnih« novo je obilježje hrvatskog društva, kao posljedica ekonomskih (ne)prilika. Naime, prije krize siromaštvo je bilo povezano s dugotrajnom nezaposlenošću i neaktivnošću, pogađajući većinom niskokvalificiranu radnu snagu. Zaposlenje je bila sigurna brana siromaštvu, što danas više nije. Studija Svjetske banke (World Bank Group, 2010.) nalazi nove rizike siromaštva u Hrvatskoj. »Novi siromašni« razlikuju se od »starih« po tome što su pretežno obrazovaniji, mlađi, radno aktivni i iz urbanih, ranije najrazvijenijih regija u kojima je najviše porasla nezaposlenost. No, u istoj studiji navodi se da tzv. »novi siromašni« imaju dobre izgleda izbjeći siromaštvo čim se prilike za pronalaženje posla poboljšaju, odnosno kod njih se radi o »prolaznom« stanju.

Jedan od značajnih dokumenata s obzirom na odnos politike u rješavanju problema siromaštva je Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (2007.) donesen od strane Vlade RH i Europske komisije. U njemu su prikazani ključni izazovi i prijedlozi mjera koji se odnose na rješavanje problema siromaštva i socijalne isključenosti te usklađivanje sa standardima EU-a. U izvješću Ministarstva socijalne politike i mladih o provedbi zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske u 2011. godini u početnom dijelu koje nosi naziv »Utjecaj ekonomske krize i odgovori na krizu«, navodi se kako je Hrvatska nešto kasnije u odnosu na druge europske zemlje ušla u recesijsko razdoblje (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2012.a). Nadalje se navodi kako nepovoljni gospodarski trendovi obilježavaju cijelo razdoblje od kraja 2008. godine do danas. Dok je ekonomski rast, odnosno rast BDP-a u

⁵ Prema navodima DZS-a (2013.) uvođenjem ADS-a unaprijeđen je kapacitet istraživanja o dohotku kućanstva te je prilagođen hrvatski statistički sustav zahtjevima EU-a, čime se osigurava izravna usporedivost s podacima zemalja EU-a. Pokazatelji siromaštva temelje se na konceptu relativnog siromaštva koji uzima u obzir raspoloživi dohodak kućanstva, broj članova u kućanstvu (veličinu kućanstva) i distribuciju dohotka unutar populacije.

2009. i 2010. godini bio negativan (-6,9% u 2009. i -1,4% u 2010. godini), u 2011. godini zabilježena je nulta stopa rasta BDP-a, što upućuje na trendove stagnacije gospodarstva. Također se navodi da na materijalni i socijalni položaj građana posebice nepovoljno utječe činjenica da mnogi zaposleni ostaju bez radnih mjesta zbog »gašenja« poduzeća. Zbog nelikvidnosti raste broj zaposlenih koji ne primaju plaću ili se plaće isplaćuju s velikim zakašnjenjem od nekoliko mjeseci ili godina (iako nema egzaktnih podataka, procjenjuje se da je takvih oko 80 000). Na pad realnog kućanskog dohotka utjecalo je povećanje PDV-a s 22% na 23% (u 2012. godini PDV je povećan na 25%), te rast cijena energenata i hrane. Tijekom prethodnih dviju godina mirovine se nisu usklađivale s rastom Indeksa potrošačkih cijena i rastom plaća. Isto tako, u 2011. godini ostala je na snazi odredba o ukidanju prava na besplatne udžbenike i prijevoz za učenike osnovnih i srednjih škola (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2012.a).

Također se navodi da je osnovni izazov hrvatske socijalne politike kako pružiti materijalnu potporu osobama koje ostaju bez posla te kako potaknuti zapošljavanje. Nezaposlene osobe koje nemaju pravo na novčanu naknadu iz osiguranja mogu zatražiti stalnu pomoć (pomoć za uzdržavanje) ako žive u kućanstvima s primanjima ispod propisane razine. S obzirom na ostvarivanje prava socijalnih pomoći, navodi se kako je pored stalne pomoći (pomoć za uzdržavanje), porastao i broj korisnika jednokratnih pomoći, usmjerenih podmirivanju potreba koje su posljedica određenih privremenih nepovoljnih okolnosti ili povećanih troškova. Porastao je i broj jednokratnih pomoći koje se daju radi školovanja jer su siromašniji obitelji ostale bez besplatnih udžbenika.

U izvješću o provedbi zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske u 2011. godini (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2012.a) navodi se također da se nisu dogodile dublje promjene u profilu siromaštva. To znači da, primjerice, najveći rizik siromaštva s obzirom na dob i ekonomsku aktivnost imaju starije osobe (starije od 64 godine), umirovljenici i nezaposleni, kao i samačka kućanstva, jednoroditeljske obitelji i obitelji s troje i više djece koji imaju natprosječan rizik od siromaštva.

Ljudi koji žive u uvjetima siromaštva uglavnom su korisnici usluga socijalne skrbi i to primarno pomoći za uzdržavanje (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 33/2012.). Temeljna funkcija socijalne pomoći usko je vezana uz fenomen siromaštva. Ona se može ostvariti samo onda kada nema drugih mogućnosti osiguranja životnog standarda te predstavlja zadnju ili »sekundarnu sigurnosnu mrežu« u sustavu socijalne sigurnosti (Šućur, 2000.). Prema mjesečnom statističkom izvješću Ministarstva socijalne politike i mladih o korisnicima i pomoćima u socijalnoj skrbi Republike Hrvatske za rujan 2012. godine stoji da je ukupno ostvareno 47 131 pomoć za uzdržavanje, od čega 23 933 za samce, a 23 198 za obitelji. Pravom

pomoći za uzdržavanje ukupno je obuhvaćeno 107 038 osoba u Republici Hrvatskoj (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2012.b).

Šućur (2000.) navodi da pomoć za uzdržavanje i drugi transferi pomoći nisu dovoljni za podmirenje potreba ni u krajnje minimalističkom konceptu, odnosno da pomoć za uzdržavanje ostavlja primatelje i dalje u stalnom stanju nepodmirenosti osnovnih potreba, kao što je, primjerice, prehrana. Načelno gledajući, visina socijalne pomoći u socijalnoj državi trebala bi podmirivati minimalne troškove života i ne bi trebala destimulirati traženje zaposlenja radno sposobnih korisnika socijalne pomoći (Šućur, 2003.; Jurčević, 2005.). Da bi socijalna skrb bila što uspješnija, potrebno je što dosljednije provoditi načela socijalne pravde i društvene solidarnosti, no ipak je ključni faktor poboljšanja ukupnog životnog standarda u konačnici gospodarski oporavak.

Siromaštvo kao posljedica globalne krize u kontekstu izazova za socijalni rad

Trenutna globalna financijska kriza dovela je do povećanja siromaštva (Ladd, 2009., prema Engelbrecht, 2011.) i povećala financijsku ranjivost kućanstava diljem svijeta, u smislu prihoda, uštede, rashoda i duga. Neki od važnih aspekata naglašenih upravo u Globalnom socijalnom programu (www.globalsocialagenda.org) su rastući problemi siromaštva i nejednakosti koji su se javili kao posljedica nepravedno i loše reguliranih ekonomskih sustava. Postavlja se pitanje na koji način i iz kojih perspektiva, aspekata i razina profesija socijalnog rada u Hrvatskoj može doprinijeti borbi protiv siromaštva i odgovoriti na ovaj izazovni socijalni problem?

Siromaštvo je prije svega strukturalni problem, barem se profesija socijalnog rada tako prema njemu odredila, a i tradicija europskog određenja prema problemu siromaštva je sagledavanje ovog socijalnog problema sa strukturalnog aspekta (Morçöl, 1997.; Reuter i sur., 2006.; Družić Ljubotina, 2009.). To znači da uzroci siromaštva uglavnom leže u gospodarskim i društvenim trendovima, za razliku od neoliberalnog, individualističkog poimanja siromaštva, karakterističnog za američko društvo koje siromaštvo češće pripisuje odgovornosti pojedinca (Smith i Bond, 1993.; Bullock, 1999.).

Još se krajem 19. stoljeća profesija socijalnog rada dugoročno odredila prema siromaštvu kao temeljnoj problematici svojeg djelovanja (Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam, 2009.). Profesionalni etički kodeksi SAD-a i Velike Britanije, kao i Međunarodne federacije socijalnih radnika, uključuju nedvosmislene izjave o ulozi socijalnog rada u suzbijanju siromaštva uz naglašenu predanost u radu s ljudima koji žive u siromaštvu (Krumer-Nevo, Weiss-Gal, i Monnickendam, 2009.). U

definiciji IFSW-a (2012.) pri određenju vrijednosti koje zastupa profesija socijalnog rada stoji da iz solidarnosti s osobama u nepovoljnom položaju socijalni rad nastoji raditi na ublažavanju siromaštva i oslobađanju socijalno ugroženih i potlačenih ljudi s ciljem njihovog socijalnog uključivanja.

No, postavlja se pitanje u kojoj mjeri se socijalni rad doista bavi problemom siromaštva te na koji način. Neka istraživanja pokazala su prevladavajući stav socijalnih radnika da je raditi s korisnicima koji žive u siromaštvu značajno manje popularan izbor »karijere« u odnosu na rad s korisnicima koji imaju druge vrste poteškoća (Perry, 2003.; Weiss, Gal i Cnaan, 2004.; Krumer-Nevo i Lev-Wiesel, 2005.). Britanske autorice Davis i Wainwright (2005.), poznate po posvećenosti temi siromaštva unutar profesije socijalnog rada, naglašavaju da vrlo često i sami socijalni radnici koji rade s korisnicima koji žive u siromaštvu nisu usvojili »pristup osvještavanja problema siromaštva«. To znači da problem siromaštva unutar profesije socijalnog rada nije prepoznat kao jedno od prioritetnih područja djelovanja socijalnih radnika, a koji ne podrazumijeva isključivo davanje materijalne, odnosno novčane pomoći, već integrirani pristup. Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam (2009.), sumirajući radove različitih autora, navode nekoliko mogućih objašnjenja negacije siromaštva u praksi socijalnog rada. Jedno je tzv. »normalizacija« siromaštva u socijalnom radu. Naime, upravo zbog činjenice da su siromašni svakodnevni i najzastupljeniji korisnici socijalnih radnika, siromaštvo postaje »normalno« ili »prirodno«, odnosno podrazumijevajuća situacija u kojem je ono samo kontekst nekog problema. Drugi razlog neposvećenosti socijalnog rada problemu siromaštva jest taj što socijalni radnici dodjelu materijalne pomoći ne doživljavaju kao »pravi« ili »profesionalni« socijalni rad. Nadalje, kao jedno od objašnjenja autori navode i povijest jačanja konzervativne ideologije koja je učinila pomak u javnom diskursu od strukturalnih problema k individualnim. Takav diskurs značajnije je poticao razvoj individualnih metoda prakse socijalnog rada, a ne metoda utemeljenih na socijalnoj pravdi i protudiskriminacijskoj praksi (Davis i Wainwright, 2005.). Davis i Wainwright (2005.) navode da socijalni radnici i institucije u kojima rade nemaju u stvarnosti značajnu ulogu u borbi protiv siromaštva na široj razini i smatraju da postoji svojevrсна profesionalna kultura nezainteresiranosti kada je u pitanju transparentna borba protiv siromaštva.

Becker i MacPherson (1988.) navode da ne postoji jedinstvenost u pogledu suzbijanja siromaštva na široj razini kod socijalnih radnika, s obzirom da jedan dio njih ne vidi da je to dio njihove odgovornosti, dok drugi gledaju na siromaštvo kao sociodemografski podatak pojedinog korisnika. Malobrojna istraživanja iz tog područja pokazuju da većina socijalnih radnika prepoznaje siromaštvo kao strukturalni problem, ali pritom ne vide svoju ulogu u borbi protiv potlačivanja i nejednakosti (Davis i Wainwright, 2005.). Uz prethodno navedene stavove

socijalnih radnika da borba protiv siromaštva nije »pravi« socijalni rad, navodi se da socijalni radnici nemaju dovoljno vremena niti stručnosti da bi bili uključeni u borbu protiv siromaštva.

Činjenica je da neoliberalni diskurs i potenciranje individualnih metoda prakse socijalnog rada mogu imati različite posljedice za korisnike koji žive u siromaštvu. Socijalni radnici zanemarujući strukturalne nejednakosti, ne posvećujući dovoljno pozornosti ekonomskim, političkim i kulturnim strukturama koje ograničavaju individualnu slobodu djelovanja vrlo lako mogu na marginalizirane pojedince prebaciti očekivanja da »preuzmu osobnu odgovornost« za promjenu svoje životne situacije (Ajduković, 2008.), što je jednim, relativno nedavnim, istraživanjem Monnickendam, Katz i Monnickendam (2010.) i potvrđeno. To istraživanje, provedeno s ravnateljima izraelskih centara za socijalnu skrb, pokazalo je kako ravnatelji ne prepoznaju važnost rada s korisnicima koji žive u siromaštvu i ne vide ih kao ciljanu populaciju djelovanja centra. Skloniji su pridavati važnost radu na individualnoj ili obiteljskoj razini naspram zastupanja korisnika u kontekstu unapređenja socijalne politike, te su skloniji pridavati veću važnost u radu s korisnicima srednjeg materijalnog statusa. Oni općenito smatraju da korisnici koji žive u uvjetima siromaštva mogu sami sebi pomoći te da se ništa ne može učiniti s obiteljima koje žive u kroničnom siromaštvu glede njihovog izlaska iz kruga siromaštva. Ovo istraživanje zorno ukazuje kako se percepcija stručnjaka, konkretno voditelja centara u kojima korisnici ostvaruju prava i usluge, može odraziti na akcijsku komponentu pristupanja korisnicima koji žive u siromaštvu.

Ajduković (2008.) navodi kako je u praksi socijalnog rada vrlo važno prepoznavati i preispitivati korištene metode, pristupe i teorije te sagledavati jesu li one dominantno individualne ili uključuju razumijevanje strukturalnih nejednakosti. Socijalni radnici trebali bi se voditi temeljnom psihosocijalnom paradigmom socijalnog rada, a to je sagledavanje »osobe-u-okruženju« (Ajduković, 2008.), pri čemu je nužno voditi računa o posljedicama strukturalnih nejednakosti na mogućnost djelovanja pojedinca. Unatoč jasnim određenjima i definiranjima područja kojima se bavi profesija socijalnog rada, u hrvatskom kontekstu socijalni rad s osobama koje žive u siromaštvu uglavnom je sveden na ostvarivanje prava korisnika na novčanu pomoć. Pritom, onaj drugi segment socijalnog rada koji podrazumijeva zagovaranje prava i osnaživanje osoba koje žive u siromaštvu – izostaje. Osnaživanje je jedan od ključnih suvremenih koncepata na kojima se temelji današnja teorija i praksa socijalnog rada. Individualno osnaživanje, koje se odnosi na osobnu razinu života pojedinca i oslanja na osobne snage i resurse za suočavanje sa životnim problemima, poteškoćama ili izazovima, uključuje osnaživanje osobne slobode, samopoštovanja, samoodređenja, samoučinkovitosti, kompetencija i osobne odgovornosti pojedinca. Kolektivno ili društveno

osnaživanje odnosi se na osnaživanje organizacija, zajednica ili društva u cjelini te naglašava važnost kolektivnih procesa i društvene promjene. Također, ono podrazumijeva aktivno sudjelovanje svih dionika u donošenju odluka, podršku među korisnicima, jačanje kapaciteta i resursa grupa (od interpersonalnih odluka do masovnih političkih akcija) te socijalnu odgovornost (Gutiérrez, Parsons i Cox, 2003.; Sadan, 2004.; Peterson i sur., 2005.). Ovakav pristup korisnicima koji žive u uvjetima siromaštva još uvijek nije dovoljno prepoznat unutar profesije socijalnog rada. No, neki smatraju da je kriza prilika koju treba iskoristiti za pozitivnu promjenu i ukazivanje na potrebu za novim smjerom i novom paradigmom u pristupu u radu s korisnicima koji žive u siromaštvu.

Istraživanja pokazuju da postoji zanemarenost u edukaciji iz područja siromaštva u kurikulumima budućih socijalnih radnika ne samo kod nas, već i na svjetskoj razini (Davis i Wainwright, 2005.; Krumer-Nevo, Monickendam i Weiss-Gal, 2009.). Davis i Wainwright (2005.) navode kako je nužno u kurikulumu edukacije iz socijalnog rada staviti naglasak na problem siromaštva, odnosno na osvještavanju budućih socijalnih radnika o ovom socijalnom problemu.

Na tragu ranije navedenog »pristupa osvještavanja problema siromaštva« (eng. *poverty-aware approach*) Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam (2009.) predlažu konceptualni okvir edukacije o siromaštvu u programima i studijima socijalnog rada. Njihov pristup obuhvaća četiri ključna područja koja bi trebala obuhvaćati edukacija o siromaštvu na studijima socijalnog rada. Prvo područje odnosilo bi se na teorijska i empirijska znanja o siromaštvu, drugo na identificiranje i osvještavanje osobnih i kulturoloških vrijednosti spram siromaštva i ljudi koji žive u siromaštvu, treće područje trebalo bi obuhvaćati edukaciju studenata socijalnog rada o problemu siromaštva, kao što je upoznavanje različitih strategija i modela rada te bi četvrto područje obuhvaćalo praktični rad s ljudima koji žive u siromaštvu, kojem je cilj integrirati različite razine rada – od individualne do razine politike. Studenti bi pritom trebali steći »alate«, vještine i iskustvo potrebno da bi se kombinirala tzv. mikrorazina prakse (individualno zastupanje, partnerstvo, pružanje podrške, itd.) s makrorazinom prakse (društveno zastupanje, organizacija zajednice, socijalna akcija, politika, itd.). Takav integrativni rad trebao bi biti baziran na duboko ukorijenjenom partnerstvu i reciprocitetu s ljudima koji žive u siromaštvu.

Da bi uopće moglo doći do određenih promjena u smjeru prepoznavanja siromaštva kao problema kojim se treba baviti profesija socijalnog rada na makro- i mikrorazini, nužno je unutar profesije socijalnog rada inicirati sustavne promjene u pristupu u radu s osobama koje žive u uvjetima siromaštva. To podrazumijeva proces koji implicira dugotrajnost, no jedan od zasigurno prvih koraka unutar profesije trebao bi biti rad na osvještavanju problema siromaštva pri čemu je

temeljni korak upravo edukacija budućih socijalnih radnika (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Mali pomaci u ovom smislu u našem kontekstu vidljivi su na način da se unutar edukacije studenata socijalnog rada problem siromaštva sve više apostrofira bilo kroz nove izborne kolegije koji se bave ovom problematikom, bilo kroz unapređenje dugogodišnjih kolegija u kojima se otvaraju ova pitanja. Do promjena jednim dijelom dolazi i unutar organizacija civilnog društva koje se počinju više otvarati prema problematici siromaštva, no zasigurno će najviše vremena trebati da se promjene počinju događati na razini sustava socijalne skrbi, s obzirom na njegovu složenost i brojne druge probleme i prioritete kojima se bavi.

Socijalni rad kao pokretač promjene?

Kada se osvrnemo na Globalni socijalni program u kojem su socijalni radnici pred sebe postavili iznimno zahtjevne ciljeve, trebamo se zapitati na koji način se on može implementirati u našem kontekstu? Primjerice, na koji način bi socijalni radnici u Hrvatskoj mogli djelovati u smjeru navedene obveze »zagovaranja, podržavanja i osposobljavanja struktura i sustava koji omogućuju ljudima da imaju moć nad vlastitim životima«? Imaju li socijalni radnici u ovom trenutku, s obzirom na svoj profesionalni status u društvu, resurse, snage, želje, volje i unutarnjeg jedinstva krenuti u ovom pravcu promjene koji je naveden u Globalnom socijalnom programu? Brojna se pitanja ovdje nameću, kao, primjerice, pitanje koliko je profesija socijalnog rada u Hrvatskoj kroz desetljeća postojanja uopće imala ulogu promicatelja i zagovaratelja socijalno pravednog društva i djelovanja na makrorazini.

Teško se može očekivati da će generatori promjene biti socijalni radnici unutar državnih institucija, prije svega zbog njihove zavisne pozicije koja u sebi sadrži i dvostrukost uloge. S jedne strane se radi o državnim službenicima koji provode zakonske odredbe koje su donijela državna tijela, te se nalaze u ulozi »zaštitnika« sustava. S druge pak strane, oni su zagovaratelji prava svojih korisnika, oni koji trebaju djelovati po načelima profesije i ponekad nailaze na zakonske i administrativne »zidove« ili se nalaze u poziciji nemoći nešto promijeniti i postupati prije svega iz pozicije zagovaratelja prava korisnika, jer su ograničeni tim istim zakonskim i birokratskim regulativama. U posljednjih nekoliko godina sve se više govori o ovoj dvostrukosti uloga koje ponekad bivaju nepomirljive i mogu dovesti do osjećaja bespomoćnosti i frustriranosti. Upravo zbog toga što su prije svega odgovorni za svoj rad nadređenim državnim institucijama o kojima ovisi u konačnici i njihova materijalna egzistencija, teško je očekivati da će upravo oni, kao državni djelatnici, u prvi plan staviti borbu protiv socijalne nepravde i inicirati

strukturalne reforme u cilju zaštite ljudskih prava svojih korisnika. Strah za vlastiti položaj i egzistenciju sve je izraženiji osjećaj u vremenu koje je donijela kriza, iako je velik dio socijalnih radnika iznimno privržen vrijednostima koje ova profesija nosi, pri čemu pokušavaju u danim okolnostima pružiti korisniku što više mogu. Nerijetko možemo čuti kako se osjećaju nezaštićenima od sustava u kojem rade, u kojem imaju velike zakonske ovlasti i odgovornosti, no ne i transparentnu zaštitu od strane sustava, što kod mnogih pridonosi osjećaju nesigurnosti, nezadovoljstva, bespomoćnosti, rezignacije. Postavlja se pitanje kako socijalni radnici unutar državnih institucija mogu u potpunosti zastupati i zagovarati prava svojih korisnika kada se tako često nalaze nemoćnima pred različitim barijerama koje je sustav postavio. Može li netko tko ne vjeruje u to da se išta može promijeniti ili netko tko ne želi dovesti u rizik vlastiti status biti jedan od kotačića nositelja promjene ili zagovaratelja socijalne pravde? Podvojenost socijalnog rada kao dijela državnog aparata s jedne i nositelja i zagovaratelja društvenih promjena s druge strane specifičnost je i drugih društava te predstavlja značajnu smetnju aktivističkoj formi djelovanja socijalnog rada (Howe, 2003.).

U našem duboko ispolitiziranom društvu, koje nije zaobišlo niti sustav socijalne skrbi, teško je djelovati potpuno nezavisno i brinuti prije svega i samo o interesu korisnika. To je ono što bi trebao biti ideal, no činjenica je da je svjetska kriza donijela sa sobom dodatnu nesigurnost, prije svega egzistencijalnu, koja se onda odražava i na druge aspekte djelovanja stručnjaka, a nadovezuje se i na neke stare probleme sustava u kojem radi najveći broj socijalnih radnika.

Tko su onda mogući pokretači promjene unutar profesije socijalnog rada? Kao nositelje promjene, neki suvremeni autori, baveći se također problematiziranjem uloge socijalnog rada u kontekstu globalizacije i neoliberalnog konteksta, vide prije svega strukovne organizacije i organizacije civilnog društva (Wilson, 2004.; Hong i Song, 2010.). Strukovne organizacije, kao i organizacije civilnog društva, imaju nezavisniju poziciju u odnosu na državne institucije i upravo iz te pozicije, koja nosi u sebi veću slobodu djelovanja i »poslovični« aktivizam, imaju potencijal za iniciranje i zagovaranje promjene. Svjetska iskustva govore tome u prilog, no u našem kontekstu aktivistička forma djelovanja organizacija civilnog društva nema tako dugu tradiciju kao u zemljama zapadnog svijeta, ali ipak pridonosi promjenama u različitim sustavima. Vezano uz profesiju socijalnog rada, strukovne organizacije i organizacije civilnog društva tek pomalo počinju biti vidljivije u smislu ukazivanja na potrebe za promjenama, no još uvijek nisu preuzele značajnu inicijativu. Činjenica je da je to proces koji zbog specifičnosti hrvatskog društva, koje ima mladu demokraciju i koje je prošlo kroz rat i turbulentno tranzicijsko razdoblje, ide sporijim tempom od tzv. tradicionalno uređenih demokratskih sustava.

Umjesto zaključka

Kada razmatramo profesiju socijalnog rada kao promotora promjene u kontekstu globalne ekonomske krize, ali i s obzirom na rastući problem siromaštva, potrebno je zapitati se kakva bi to zapravo trebala biti pozicija socijalnog rada s koje bi se moglo utjecati na društvene promjene? Jedan od odgovora mogao bi biti taj da je to pozicija koja uključuje moć i to moć donošenja odluka i utjecaja na provođenje odluka vezanih uz područje djelovanja socijalnog rada. Profesija socijalnog rada na razini moći u donošenju odluka ključnih za njezino djelovanje tradicionalno nije imala značajnu ulogu. Pomalo, jačanjem profesionalnog identiteta i integriteta, profesija socijalnog rada počinje se prepoznavati kao ona koja ima što reći i ponuditi vezano uz kreiranje mjera socijalne politike. Socijalni rad je do nedavno bio percipiran isključivo kao instrument socijalne politike, pri čemu nije imao ulogu partnera u kreiranju mjera socijalne politike. No, sve više, postaje jasna važnost uloge socijalnog rada u tom kontekstu. Stark (2010.) u svom radu u kojem razmatra neoliberalnu ideologiju i izazove koje ona predstavlja za etiku i praksu socijalnog rada, navodi kako socijalni rad treba biti središnji dio socijalne politike, a ne samo instrument ublažavanja siromaštva i posljedica neoliberalne politike.

Pristupi i modeli prakse koji zagovaraju i vide strukturalne nejednakosti kao ishodište za objašnjenje socijalnih problema mogu se pronaći u radikalnom socijalnom radu, kritičkoj teoriji socijalnog rada, feminističkoj perspektivi, protudiskriminacijskoj perspektivi, teorijama osnaživanja i zastupanja (Payne, 2005.; Kletečki Radović, 2008.). U kontekstu globalne ekonomske krize, kritička paradigma kojom se zagovaraju promjene unutar društva, može predstavljati ključni pravac djelovanja profesije socijalnog rada čime bi određenje profesije kao nositelja društvenih promjena doista dobilo na svom značaju.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2008). Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. **Revija za socijalnu politiku**, 15 (3), 395-414.
2. Becker, S. & MacPherson, S. (eds.) (1988). **Public issues, private pain: Poverty, social work and social policy**. London: Insight/Carrematers Books.
3. Bullock, H. (1999). Attributions for poverty: A comparison of middle-class and welfare recipient attitudes. **Journal of Applied Social Psychology**, 29, 2059-2082.
4. Davis, A. & Wainwright, S. (2005). Combating poverty and social exclusion: Implications for social work education. **Social Work Education**, 24 (3), 259-273.

5. Družić Ljubotina, O. (2009). **Atribucija uzroka siromaštva i neke psihosocijalne značajke primatelja stalne socijalne pomoći**. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
6. Družić Ljubotina, O. & Kletečki Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: Koliko je siromaštvo doista »tema« socijalnog rada? **Ljetopis socijalnog rada**, 18 (1), 5-29.
7. Državni zavod za statistiku (2013). Pokazatelji siromaštva u 2011. godini. **Priopćenje**, 14.1.3.
8. Engelbrecht, L. K. (2011). The global financial crisis: Response of social workers to the financial capability of vulnerable households in South Africa. **Journal of Social Intervention: Theory and Practice**, 20 (2), 41-53.
9. Gutiérrez, L. M., Parsons, R. J. & Cox, E. O. (2003). **Empowerment in social work practice. A sourcebook**. Belmont: Wadsworth – Thomson Learning.
10. Hong, P. Y. P. & Song, I. H. (2010). Globalization of social and local responses to globalization. **International Social Work**, 53 (5), 656-670.
11. Howe, D. (2003). **Uvod u teoriju socijalnog rada**. Beograd: Naučno istraživački centar za socijalni rad i socijalnu politiku.
12. IFSW - International Federation of Social Workers (2012). Preuzeto s: <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> (10.09.2012.).
13. Jurčević, Ž. (2005). Socijalna skrb u Hrvatskoj od 2000. do 2004.: Analiza pokazatelja stanja i razvoja. **Revija za socijalnu politiku**, 12 (3-4), 345-375.
14. Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. **Ljetopis socijalnog rada**, 15 (2), 214-242.
15. Krumer-Nevo, M. & Lev-Wiesel, R. (2005). Students' attitudes toward clients with basic needs. **Journal of Social Work Education**, 41 (3), 545-556.
16. Kumer-Nevo, M., Weiss-Gal, I. & Monnickendam, M. (2009). Poverty-aware social work practice: A conceptual framework for social work education. **Journal of Social Work Education**, 45 (2), 225-243.
17. Ministarstvo socijalne politike i mladih (2012a). **Izvješće o provedbi zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (JIM) u 2011. godini**. Preuzeto s: http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/medunarodna_suradnja/jim_zajednicki_memorandum_o_socijalnom_ukljucivanju_rh/izvjesce_o_provedbi_mjera_zajednickog_memoranduma_o_socijalnom_ukljucivanju_republike_hrvatske_jim_u_2011_godini (15.11.2012.).
18. Ministarstvo socijalne politike i mladih (2012b). **Mjesečna izvješća 2012**. Preuzeto s: http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/mjesecna_izvjesca_2012 (20.12.2012.).
19. Monnickendam, M., Katz, C. & Monnickendam, M. S. (2010). Social workers serving poor clients: Perceptions of poverty and service policy. **British Journal of Social Work**, 40, 911-927.

20. Morçöl, G. (1997). Lay explanations for poverty in Turkey and their determinants. **The Journal of Social Psychology**, 137 (6), 728-738.
21. Payne, M. (2005). **Modern social work theory** (3rd edition). Chicago: Lyceum books.
22. Perry, R. (2003). Who wants to work with the poor and homeless? **Journal of Social Work Education**, 39 (2), 321-341.
23. Peterson, N. A., Lowe, J. B., Aquilino, M. L. & Schneider, J. E. (2005). Linking social cohesion and gender to intrapersonal and interactional empowerment: Support and new implications for theory. **Journal of Community Psychology**, 33 (2), 233-244.
24. Ravnić, A. (1996). Socijalna država i država blagostanja. **Revija za socijalnu politiku**, 3 (3-4), 239-250.
25. Reuter, L. I., Veenstra, G., Stewart, M. J., Raphael, D., Makwarimba, E. & McMurray, S. (2006). Public attribution for poverty in Canada. **Canadian Review of Sociology and Anthropology**, 43 (1), 1-22.
26. Sadan, E. (2004). **Empowerment and community planning**: E-book. Preuzeto s: www.mpow.org/elisheva_sadan_empowerment_intro.pdf. (25.09.2012.).
27. Smith, P. B. & Bond, M. H. (1993). **Social psychology across culture**. London: Harvester Wheatsheaf.
28. Stark, C. (2010). The neoliberal ideology and challenges for social work ethics and practice. **Social Work Review**, 1, 9-19.
29. Šućur, Z. (2000). Socijalna pomoć u Hrvatskoj: Budući pravci razvoja. **Revija za socijalnu politiku**, 7 (3-4), 257-271.
30. Šućur, Z. (2003). Pristup pravima opće socijalne pomoći. **Revija za socijalnu politiku**, 11 (1), 21-38.
31. Šućur, Z. (2012). Stagnira li doista siromaštvo u Hrvatskoj? **Društvena istraživanja**, 21 (3), 607-629.
32. Ustav Republike Hrvatske (2010). **Narodne novine**, 85/2010.
33. Weiss, I., Gal, J. & Cnaan, R. A. (2004). Social work education as professional socialization: A study of the impact of social work education upon the professional preferences of students. **Journal of Social Service Research**, 31 (1), 13-31.
34. Wilson, M.G. (2004). **The global hegemony of neoliberal values: The challenge to social work**. Annual Conference of the Alberta College of Social Workers. Conference paper, Calgary, Alberta.
35. World Bank Group (2010). **Croatia. The social impact of the crisis and building resilience**. Preuzeto s: <http://www.worldbank.hr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/CROATIAEXTN/0,,contentMDK:22631300~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:301245,00.html>. (12.07.2012.).

36. **Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske** (2007). Zagreb: Vlada RH i Europska komisija.
37. Zakon o socijalnoj skrbi (2012). **Narodne novine**, 33/2012.
38. Zrinščak, S. (2008). Europske vrijednosti u globaliziranom svijetu (prikaz dokumenta). **Revija za socijalnu politiku**, 15 (1), 85-95.
39. www.globalsocialagenda.org.

Olja Družić Ljubotina

University of Zagreb

Faculty of Law

Department of Social Work

POVERTY AS A SOCIAL WORK CHALLENGE IN THE ECONOMIC CRISIS CONTEXT IN CROATIA

SUMMARY

The paper analyses the problem of growing poverty resulting from the global financial crisis in the context of social work profession challenges. In March 2012, social workers on the global level adopted a document called the Global Agenda for Social Work and Social Development envisaged as an attempt to respond to some consequences of the global economic crisis. The following areas were stressed as main areas of interest: promotion of social and economic equality, promotion of individual dignity and diversity among people, sustainable environment development and quality interpersonal relationships development. The growing poverty as one of key social problems in Croatia is analysed from the present perspective as well as from the aspect of roles and challenges for the social work profession.

Key words: poverty, social work, global economic crisis, social justice.